

- process»], Higher education of Ukraine (addition 1): thematic producing. «Pedagogics of higher: methodology, theory, technologies», Rivne: RSUH, 2007. V. 2, P. 62–65.
4. Perets O. M. *Profesiina pidhotovka vchytelia yak zasib formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv v umovakh VNZ* [Professional preparation of teacher as means of forming of professional competence of future teacher of initial classes is in the conditions of institution of higher educational establishment], Bulletin of the Department of Pedagogy of elementary education, Rivne, 2011. # 4, Professional development of teachers, P. 123–126.
  5. Prokopenko I. F., Yevdokymov V. I. *Pedahohichni tekhnolohii: navch. posibnyk*. [Pedagogical technologies: of train aid.], Kharkiv, 2005, 224 p.
  6. Tretiak O. *Profesiinyi rozvytok maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly: navchalno-pedahohichni treninh (dlia studentiv napriamu pidhotovku «Pochatkova osvita»* [Professional development of future teacher of initial school: the educational-pedagogical training (for students straight preparations «Primary education»)], Rivne: Rivne state university of the Humanities, 2014, 96 p.
  7. Tretiak O. *Spetskurs «Pedahohichna etyka vchytelia pochatkovykh klasiv» yak zasib formuvannia profesiinoi kompetentnosti suchasnoho pedahoha* [The special course is «Pedagogical ethics of teacher initial classes as means of forming professional competence of modern teacher], Materials of the International research and practice internet-conference of «Tendency and prospect of development science and education in the conditions of globalization»: Collection sciences. Labours it is Pereiaslav-Khmelnytskyi, 2016. V. 20, P. 144–146.
  8. Tretiak O. M. *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv v umovakh kredytno-modulnoi systemy vyshchoho navchalnoho zakladu* [Forming of professional competence of future teacher of initial classes in the conditions of the credit-module system of higher educational establishment], dys. ... kand. ped. nauk, 13.00.04, Zhytomyr, 2014, 298 p.

Стаття надійшла в редакцію 11.03.2017 р.

УДК 378.011.3-051:57

МАРІЯ БІЛЯНСЬКА

mary_skiba@ukr.net
кандидат педагогічних наук, доцент
Інститут вищої освіти НАПН України,
м. Київ, вул. Бастионна, 9

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ДО ЕКОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Обґрунтовано тлумачення поняття «готовність майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності» як особистісної характеристики. Визначено рівні вказаної готовності: елементарний (початковий), репродуктивно-продуктивний (середній) і творчий (високий). Наведено результати експериментальної перевірки готовності студентів до еколого-педагогічної діяльності після вивчення дисциплін «Організація еколого-педагогічної діяльності», «Технології екологічної освіти і виховання», «Методика навчання екології» та проходження педагогічної практики. Шляхом експериментального дослідження встановлено рівні сформованості у майбутніх учителів біології мотиваційного, ціннісного, змістового, діяльнісного та емоційно-вольового компонентів готовності до еколого-педагогічної діяльності. На основі аналізу результатів дослідження зроблено висновок про позитивні тенденції у формуванні мотивів, цінностей, знань, умінь і навичок, емоційно-вольових якостей студентів, що сприяють формуванню готовності майбутніх учителів біології здійснювати еколого-педагогічну діяльність у загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ).

Ключові слова: готовність, рівні готовності, експериментальне дослідження, майбутні учителі біології, еколого-педагогічна діяльність.

МАРИЯ БИЛЯНСКАЯ

кандидат педагогических наук, доцент
Институт высшего образования НАПН Украины,
г. Киев, ул. Бастионная, 9

ГОТОВНОСТЬ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ К ЭКОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Обоснованно толкование понятия «готовность будущих учителей биологии к эколого-педагогической деятельности» как личностной характеристики. Определены уровни указанной готовности: элементарный (начальный), репродуктивно-продуктивный (средний) и творческий (высокий). Приведены результаты экспериментальной проверки готовности студентов к эколого-педагогической деятельности по окончании изучения дисциплин «Организация эколого-педагогической деятельности», «Технологии экологического образования и воспитания», «Методика обучения экологии» и педагогической практики. На основании экспериментального исследования установлены уровни формирования у будущих учителей мотивационного, ценностного, содержательного, деятельностного и эмоционально-волевого компонентов готовности к указанному виду деятельности. Анализ результатов исследования позволил сделать вывод о положительных тенденциях в формировании мотивов, ценностей, знаний, умений и навыков, эмоционально-волевых качеств будущих учителей биологии, способствующих формированию готовности осуществлять эколого-педагогическую деятельность в общеобразовательных учебных заведениях.

Ключевые слова: готовность, уровни готовности, экспериментальное исследование, будущие учителя биологии, эколого-педагогическая деятельность.

MARIA BILYANSKA

candidate of pedagogical sciences, associate professor
Institute of higher education of the NAPS of Ukraine,
Kyiv, Bastionna 9 Street

THE READINESS OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS FOR ECOLOGO-PEDAGOGICAL ACTIVITY: THE RESULT OF RESEARCH

The article explains the concept of «readiness of future biology teachers for ecologo-pedagogical activity» as a personal quality. This readiness is distinguished as a result and a mark of training quality, which is examined during the practice of a teacher. The readiness of future biology teachers to ecologo-pedagogical activity is determined as personal trait that includes the system of knowledge, skills and competence, motive formedness, combination of emotional and willed features of the person that should be directed to organize successfully ecologo-pedagogical activity with pupils. There were estimated the levels of readiness: elementary (the entry level), procreational (the moderate level), and the creative one (the advanced level). It introduces the results of the experimental research of students' readiness to ecologo-pedagogical activity after finishing next subjects: «Organization of ecologo-pedagogical activity», «Technology of ecological education», «Methodology of ecological education». On the ground of given research there were established the formedness levels of such components as motivational, sense bearing, valuational, emotional and volitional. The analysis of results proved that there are a lot of positive trends in the forming process of future biology teachers' motives, values, knowledge, skills, emotional and volitional qualities. All these things help to form the readiness for ecologo-educational activity at school. Using statistical methods confirmed the reliability and regularity of the study. They can be used in teaching educational disciplines – pedagogy and pedagogy of higher education, methods of teaching biology.

Keywords: readiness, levels of readiness, experimental research, future biology teachers, ecologo-pedagogical activity.

Екологічна освіта і виховання, а також просвітництво широких верств населення про стан довкілля і заходи щодо його збереження є нині дуже актуальними. Екологізація навчальних дисциплін у ВНЗ і ЗНЗ, дисципліни та спецкурси екологічного спрямування вказаної проблеми не вирішують, оскільки сприяють лише теоретичній екологічній підготовці. Однак, як свідчать результати опитування викладачів і студентів педагогічних ВНЗ України, практичні вміння та навички екологічної діяльності формуються недостатньо, внаслідок чого майбутні вчителі не підготовлені належно до еколого-педагогічної діяльності в школі.

Тлумачення поняття готовності до певного виду діяльності розглядають у своїх наукових доробках С. Гончаренко (професійна готовність студента), А. Деркач (готовність до педагогічної діяльності), С. Максименко та А. Пелех (готовність до діяльності) та ін.

Готовність майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності розуміємо як особистісну характеристику, що включає систему знань, умінь і навичок, сформованість мотивів і ціннісного ставлення до довкілля, сукупність емоційно-вольових рис особистості, спрямованих на успішну організацію екологічної діяльності зі школярами. Виокремлюємо такі компоненти вказаної готовності: мотиваційний, ціннісний, змістовий, діяльнісний та емоційно-вольовий.

В науці немає єдиної думки щодо визначення рівнів готовності до певного виду діяльності. Так, В. Уруський вказує на три рівні готовності вчителів і студентів до діяльності – високий, середній, низький [3]. Г. Романова виокремлює чотири рівні готовності викладачів до проектування навчальних технологій – репродуктивний (низький), реконструктивний (середній), варіативний (достатній), творчий (високий) [1], Ю. Шаповал п'ять рівнів – допрофесійний, початковий, базовий, конструктивний, системний [4].

Ми характеризуємо готовність майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності за трьома рівнями – елементарним (початковим), репродуктивно-продуктивним (середнім) і творчим (високим).

Мета статті – висвітлити результати експериментальної перевірки готовності майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності.

Дослідження готовності майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності здійснено впродовж кількох етапів. На першому етапі було розроблено методiku проведення експериментального дослідження, обґрунтовано умови ефективності підготовки майбутніх педагогів до зазначеної діяльності. Проведено констатувальний етап педагогічного експерименту, в якому брали участь 315 студентів, 18 викладачів педагогічних ВНЗ, які здійснюють підготовку учителів біології, та 281 учитель біології.

На другому етапі уточнено науковий апарат дослідження, обґрунтовано теоретичні основи та розроблено модель підготовки майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності у ЗНЗ. Здійснено відбір і структурування змісту, розробку методики навчання та навчально-методичного комплексу дисциплін за вибором: «Технології екологічної освіти і виховання», «Організація еколого-педагогічної діяльності», «Методика навчання екології». Розроблені також експериментальні матеріали (анкети для викладачів та студентів, тестові завдання, таблиці для їх аналізу та оцінювання).

З метою вивчення готовності майбутніх учителів біології до екологічної діяльності визначено критерії та показники оцінювання. Для студентів розроблені методичні рекомендації з використання навчального матеріалу екологічного спрямування у процесі навчання біології.

На третьому етапі здійснено експериментальну перевірку розроблених теоретичних і методичних основ підготовки майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності. Проведено формувальний експеримент, здійснено якісний і кількісний аналіз отриманих результатів, статистичну обробку, систематизацію експериментальних даних.

На четвертому етапі впроваджуються результати дослідження у процес підготовки майбутніх учителів біології у ВНЗ України.

Дослідно-експериментальна робота проводилася в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди і Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії імені Тараса Шевченка.

На основі результатів констатувального етапу педагогічного експерименту виявлено стан підготовки майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності у ЗНЗ.

На формуальному етапі експериментального дослідження було проведено вихідний і заключний зрізи з визначення готовності студентів до еколого-педагогічної діяльності у ЗНЗ. Вихідний зріз проводився на початку етапу, а заключний – після закінчення вивчення дисциплін «Організація еколого-педагогічної діяльності», «Технології екологічної освіти і виховання», «Методика навчання екології» та педагогічної практики. На його основі встановлено рівні сформованості у майбутніх учителів мотиваційного, ціннісного, змістового, діяльнісного та емоційно-вольового компонентів готовності до вказаного виду діяльності.

Кількісними характеристиками обрано коефіцієнт сформованості мотиваційного (КМ), ціннісного (КЦ), змістового (КЗ), діяльнісного (КД), емоційно-вольового (КЕВ) компонентів готовності. Для експерименту були розроблені карти спостереження по кожному з вказаних компонентів. Карти заповнювали викладачі ВНЗ упродовж проведення занять з дисциплін

еколого-педагогічного спрямування і методисти під час педагогічної практики. Прояви майбутніми вчителями вмінь з організації екологічної діяльності у ЗНЗ оцінювали трьома балами: «0», якщо мотиви, вміння, цінності, емоційно-вольові якості практично не сформовані, «1» – за нерегулярних проявів зазначених показників, «2», якщо вказані у карті показники студенти проявляли систематично.

За даними карт спостереження по кожному компоненту визначили мінімальну, максимальну і максимально можливу кількість балів, яку набрали студенти, підраховували кількість респондентів, що набрали певну кількість балів у межах дослідження.

Наступним кроком стало обчислення мінімального ($K_{\min}$) (1) та максимального ($K_{\max}$) (2) значень коефіцієнта сформованості кожного компонента готовності:

$$K_{\min} = n_{\min} / N \quad (1),$$

де $n_{\min}$ – мінімальна кількість балів, одержаних одним студентом за даними карти спостереження; N – максимально можлива сума балів за сформованість компонента;

$$K_{\max} = n_{\max} / N \quad (2),$$

де $n_{\max}$ – максимальна кількість балів, одержаних одним студентом за даними карти спостереження; N – максимально можлива сума балів за сформованість компонента.

Надалі обчислювали граничні значення коефіцієнта сформованості кожного з компонентів готовності, встановили межі коливання рівнів, визначили кількість майбутніх учителів, сформованість показників яких відповідає кожному з них.

Відповідно обчислили $\Delta K_{\Delta} = K_{\max} - K_{\min} / (3)$ і $\Delta k = \Delta K : 3 \quad (4)$, оскільки визначали за трьома рівнями готовності.

Визначення кількості студентів, сформованість компонентів в яких відповідає певному рівню готовності, здійснено за формулою:

$$K_i = n_i / N \quad (5),$$

де n_i – кількість одержаних кожним студентом балів ($i = 1 \dots 288$); N – максимально можлива кількість балів.

Одержані значення K_i зіставляли з межами коливань рівнів і визначали відповідність між набраними студентами балами n_i й рівнями сформованості у них кожного компонента готовності до еколого-педагогічної діяльності. Це дало підстави визначити межі коливання початкового (елементарного), середнього (репродуктивного-продуктивного) та високого (творчого) рівнів сформованості мотиваційного компонента готовності.

Вивчення сформованості розмаїття мотивів (мотиваційний компонент) виявило труднощі в обчисленні результатів дослідження, тому на етапі спостереження та оцінювання цей перелік ми дещо скоротили й обрали 10 позицій: професійні (бажання навчитись організовувати екологічну діяльність у школі); світоглядні (бажання розширити свій кругозір; інтерес до взаємовідносин людини і природи); творчої самореалізації (інтерес до просвітницької діяльності екологічного спрямування; бажання реалізувати творчі наміри в еколого-педагогічній діяльності; задоволення від процесу і результату еколого-педагогічної діяльності); пізнавальні (бажання отримати ґрунтовну підготовку до майбутньої професійної діяльності; прагнення поглибити методичні знання, вміння і навички); престижу (прагнення одержати схвалення від викладачів); меркантильні (прагнення отримати грамоту, подяку).

Для виявлення домінуючих мотивів майбутнім учителям біології було запропоновано серед переліку мотивів обрати п'ять, які спонукають їх брати участь в еколого-педагогічній діяльності.

Після завершення формувального етапу експерименту домінуючими є пізнавальні (прагнення поглибити методичні знання, вміння і навички; отримати ґрунтовну підготовку до майбутньої професійної діяльності), самореалізації (бажання реалізувати творчі наміри в еколого-педагогічній діяльності), світоглядні (інтерес до взаємовідносин людини і природи) мотиви. Меркантильні мотиви займають останні позиції, майже без змін залишилися позиція в ранжуванні професійного мотиву.

При дослідженні сформованості ціннісного компонента студентам запропонували вибрати серед переліку цінностей найважливіші і найменш важливі для їх емоційного стану, майбутньої професійної діяльності і для одержання інформації. Далі, підраховували кількість виборів, спочатку визначали ранги цінностей у кожній з 3 груп, потім ранжуванням – середній ранг для кожної цінності в групі. За результатами дослідження для емоційного стану найважливішими студенти вважають: природу та її красу, оточення, життя як цінність; для

одержання інформації – науку і мистецтво, розвиток і самовдосконалення, навчання; для професійної діяльності – професіоналізм, раціоналізм, збереження довкілля.

Із цінностей для вивчення кількісних показників сформованості ціннісного компонента ми обрали: ставлення до живого; ставлення до самого себе; ставлення до життя; саморозвиток і самовдосконалення; збереження довкілля; наука і мистецтво; природа як джерело естетичної насолоди; природа як джерело матеріальних благ.

Експериментальну перевірку рівня знань сформованості змістового компонента готовності студентів до еколого-педагогічної діяльності здійснювали за допомогою тестування. На констатувальному етапі застосовували розроблені тестові завдання, що включали матеріал з трьох блоків: теоретичної екології, прикладної екології (забруднення довкілля та його наслідки) та соціальної екології (методики екологічної освіти і виховання). На формульовальному етапі тестові завдання включали 30 питань з дисциплін еколого-педагогічного спрямування.

В основу визначення рівнів сформованості змістового компонента готовності студентів до еколого-педагогічної діяльності покладено вимірювання, зроблені за шкалою відношень, що дало змогу визначити середнє значення коефіцієнта засвоєння знань $K3_{сер}$. Його розраховували за формулою:

$$K3_{сер} = \frac{\sum n3 i}{\sum N3} (6),$$

де $\sum n3 i$ – кількість правильних відповідей усіх студентів; $\sum N3$ – кількість максимально можливих правильних відповідей.

У дослідженні $\sum n3 i$ 5892 становила, а $\sum N3$ – 8640, отже $K3_{сер} = 0,645$, що відповідає репродуктивно-продуктивному рівню сформованості змістового компонента готовності до еколого-педагогічної діяльності.

Для успішного здійснення еколого-педагогічної діяльності майбутній учитель біології має володіти і методами та прийомами застосування знань на практиці, різними педагогічними технологіями, тобто вміннями еколого-педагогічної діяльності – діяльнісний компонент.

Нами виокремлені такі групи вмінь еколого-педагогічної діяльності:

- пізнавальні – вміння добирати і використовувати екологічну інформацію у процесі навчання біології; застосовувати виховний потенціал шкільного предмета біології для формування екологічної культури школярів;

- проєктивні вміння формулювати цілі і завдання навчальних занять і еколого-педагогічної діяльності, передбачати її результати, планувати вказану діяльність; використовувати набуті в ній знання;

- організаторські – вміння організовувати заходи екологічного спрямування (екскурсії, створювати екологічні стежки, організовувати екологічні табори, екологічні свята, виставки, ігри, театри, озеленення школи, екологічні акції), здійснювати просвітницьку діяльність;

- комунікативні – вміння налагоджувати спілкування із суб'єктами еколого-педагогічної діяльності; створити атмосферу довіри в спілкуванні;

- конструктивні – вміння моделювати систему педагогічних засобів, форм і методів для досягнення цілей і завдань; трансформувати наукову інформацію і визначати зміст навчальних занять;

- оцінювально-рефлексивні – вміння аналізувати й оцінювати результати еколого-педагогічної діяльності; володіти способами самоконтролю та самооцінки, стимулювати готовність до самоосвіти;

- дослідницькі – вміння спостерігати, проводити польові дослідження, використовувати сучасне обладнання;

- спеціальні творчі вміння – вміння з оформлення стендів, експозицій, стінгазет, створення замальовок об'єктів у природі), фото- і відеозйомки;

- вміння дотримуватися правил поведінки в природі [2].

Сформованість емоційно-вольового компонента готовності майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності здійснювали методом спостереження за діяльністю студентів. Для визначення показників ми скористались обґрунтованими у роботі критеріями визначення готовності (вимірювання проводили за шкалою рангів). Для спостереження виокремили такі позитивні емоції, як задоволення, активність, захоплення, зацікавленість, допитливість, та вольові якості студентів – наполегливість, цілеспрямованість, ініціативність, терплячість, самостійність.

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Порівняння результатів констатувального і формувального етапів (заключний зріз) педагогічного дослідження відображені в табл. 1.

Таблиця .

Результати експерименту з формування у студентів готовності до еколого-педагогічної діяльності: констатувальний (К) і формувальний (Ф) етапи

Компоненти готовності	Результат	Рівні сформованості					
		Початковий (елементарний)		Середній (репродуктивно-продуктивний)		Високий (творчий)	
		К	Ф	К	Ф	К	Ф
мотиваційний	к-сть студентів	83	58	169	116	63	114
	частка, %	26,3	20,1	53,7	40,3	20	39,6
ціннісний	к-сть студентів	127	34	134	166	54	88
	частка, %	40,3	11,8	42,5	57,6	17,2	30,6
змістовий	к-сть студентів	56	25	212	205	47	58
	частка, %	17,8	8,7	67,3	71,2	14,9	20,1
діяльнісний	к-сть студентів	76	43	176	162	63	83
	частка, %	24,2	14,9	55,8	56,3	20	28,8
емоційно-вольовий	к-сть студентів	123	63	147	157	45	68
	частка, %	39	21,9	46,7	54,5	14,3	23,6

Аналіз результатів дослідження дозволяє зробити висновок про позитивні тенденції у формуванні мотивів, цінностей, знань, умінь і навичок, емоційно-вольових якостей майбутніх учителів біології, що сприяють формуванню готовності здійснювати еколого-педагогічну діяльність у ЗНЗ.

Як свідчить порівняння результатів констатувального та формувального етапів експерименту, значно зменшився відсоток студентів, у яких готовність до еколого-педагогічної діяльності була на початковому рівні. Водночас збільшилася частка студентів, які виявляли уміння з організації та проведення заходів екологічного спрямування на репродуктивно-продуктивному та творчому рівнях.

Для перевірки результатів дослідження щодо їх випадковості використали критерій Крамера-Уелча для даних, вимірених за шкалою відношень (для сформованості змістового компонента за результатами тестових контрольних робіт), і критерій однорідності χ^2 для порядкових шкал (на основі карт спостережень для мотиваційного, ціннісного, діяльнісного та емоційно-вольового компонентів готовності).

З метою виявлення збігу та розбіжності характеристик груп студентів, які брали участь у дослідженні, порівнювали дві статистичні гіпотези: нульову та альтернативну. За нульовою гіпотезою, одержані результати не містять розбіжностей, за альтернативною – вірогідність помилки не перевищує 5 % (рівень значимості 0,05). Статистичні гіпотези перевіряли за кожним із компонентів готовності, порівнюючи результати констатувального етапу експерименту та заключного зрізу формувального етапу.

Порівняння емпіричної величини критерію Крамера-Уелча з критичним значенням $T_{0,05} = 1,96$ дало змогу зробити висновок, що $T_{\text{емп}} = 13,585714 > 1,96$, тобто достовірність розбіжностей даних становить 95 %: отже, нульову гіпотезу не підтверджено і результати дослідження є закономірними.

За результатами обчислень критерію однорідності χ^2 виявлено, що його емпіричне значення більше за критичне значення $\chi^2_{0,05} < \chi^2_{\text{емп}}$ (для мотиваційного, ціннісного, діяльнісного та емоційно-вольового компонентів готовності). Достовірність розбіжностей характеристик вибірок становить 95 %, тобто отримані результати дослідження закономірні. Вони можуть застосовуватись у процесі викладання методики навчання біологічних дисциплін і слугувати у підготовці майбутніх вчителів до еколого-педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Романова Г. М. Вимірювання рівнів готовності викладачів до проектування навчальних технологій / Г. М. Романова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/5724/1/Романова_6.04.09.pdf.
2. Скиба М. Формування умінь еколого-педагогічної діяльності майбутніх учителів біології у процесі тренінгу / М. Скиба // Педагогічний процес: теорія і практика (Серія: педагогіка). – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2016. – Вип. 4. – С. 124–129.
3. Уруський В. І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності: метод. посібник / В. І. Уруський. – Тернопіль: ТОКІППО, 2005. – 96 с.
4. Шаповал Ю. Д. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до особистісно орієнтованого навчання молодших школярів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ю. Д. Шаповал. – Харків, 2007. – 20 с.

REFERENCES

1. Romanova H. M. *Vymiryuvannya rivniv hotovnosti vykladachiv do proektuvannya navchal'nykh tekhnolohiy* [Measurement of levels of teachers' readiness to develop educational technology], [Electronnyi Resurs], Rezhym dostupu, http://lib.iitta.gov.ua/5724/1/Romanova_6.04.09.pdf.
2. Skyba M. *Formuvannya umin ekoloho-pedahohichnoyi diyalnosti maybutnikh uchyteliv biolohiyi u protsesi treninhu* [The formation of ecologo-pedagogical activity skills of future biology teachers during the training process], *Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka* (Seriya: pedahohika), K., 2016, Vol. 4, P. 124–129.
3. Uruskyi V. I. *Formuvannya hotovnosti vchyteliv do innovatsiynoyi diyal'nosti metodychnyy posibnyk* [Formation of teachers readiness to innovative activity], Ternopil: TOKIPPO, 2005, 96 p.
4. Shapoval Yu. D. *Pedahohichni umovy formuvannya hotovnosti maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv do osobystisno oriyentovanoho navchannya molodshykh shkolyariv*. Avtoref. dys, kand. ped. nauk [Pedagogical conditions of formation process of future teacher's readiness to educate pupils], dy's ... kand. ped. nauk: 13.00.04, Kharkiv, 2007, 189 p.

Стаття надійшла в редакцію 24.01.2017 р.

УДК: 378.091.12 (075.8)

ТЕТЯНА ФЕДІРЧИК

fedirchik-tanya@yandex.ru

доктор педагогічних наук, доцент

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича,

м. Чернівці, вулиця Коцюбинського, 2

**ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В
СИСТЕМІ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Здійснено міждисциплінарний аналіз проблеми розвитку педагогічного професіоналізму викладача в системі вищої освіти.; Обґрунтовано теоретико-методологічні засади розвитку педагогічного професіоналізму викладача. Проаналізовано поняття «педагогічний професіоналізм викладача вищої школи» та сформульовано його дефініцію. На основі вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду закладів вищої освіти й власного досвіду науково-педагогічної та управлінської діяльності у вищому навчальному закладі (ВНЗ) запропоновано авторську науково-методичну систему розвитку педагогічного професіоналізму викладача вищої школи, яка передбачає наявність теоретико-методологічної підсистеми (мета, завдання, принципи, компоненти) і методично-діяльній підсистеми, що містить функціональні складові (багаторівнева науково-методична служба ВНЗ; моніторингові дослідження стану та динаміки розвитку педагогічного професіоналізму викладача; науково-методичний супровід означеного процесу; індивідуальна програма професійно-особистісного розвитку та саморозвитку викладача).

Ключові слова: педагогічний професіоналізм викладача вищої школи, науково-методична система розвитку педагогічного професіоналізму викладача.